

8. BENCÉSEK A TÖRTÉNETI MAGYARORSZÁGON

THE BENEDICTINE ORDER IN HISTORIC HUNGARY

Pannonhalma
Pannonhalma

Györ
Györ

A bencések középkori történetéről szinte kizártlag oklevelek tanúskodnak. Legrégebb magyarországi forrásunk, amely több apátot megemlíti, a káptalan mint hiteleshez előtt 1208 és 1235 között tartott istenítetekről és jogügyletekről készült Váradi Regestrum. A másik korai forrás II. András 1233-as oklevele, amely az egyházak sójáradságát határozta meg. Értékes forrásként tartjuk számon a különféle épületeket, faragott köveket és régészeti emlékeket is.

Az első bencésetek Géza fejedelem hívta az országba. Ók 996-ban Pannonhalmán megalapították az első hazai apátságot. Jelenlétéük kezdeti időszakát a téritőnkura jellemzi. István király ezután elsősorban a nagyobb népsűrűségű Dunántúlon hozott létre apátságokat. Az ő példáját királyok sora követte, a 11–12. század a magyarországi bencések virágkora volt.

A tatárváras során a monostorok jelentős része elpusztult, maradványaiak később gyakran más rend birtokába kerültek. A bencések története ettől kezdve meglehetősen küzdelmes volt, a monostorok száma a korábbi töredékére zsugorodott.

1500-ban Tolnai Máté lett Pannonhalma apátja, aki később II. Ulászló beleegyezésével felvette a főapát címet. Reformjainak kibontakozását a török előrenyomulás megakadállyozta. 1586-ban Pannonhalmát elhagyták az utolsó szerzetesek is, Magyarországon évtizedekig szünetelt a bencés élet.

A középkori magyarországi monostorokat több csoportba sorolhatjuk. Az első csoportot olyan monostorok alkotják, amelyek esetében írásos emlékek bizonyítják, hogy a bencés rendhez tartoztak (hatvanhét monostor). A második csoportba a szerzet megjelölése nélküli, ún. „apátos” monostorok tartoznak (harminchét monostor). Ezek esetében a bencés rendi hovatartozás csak feltételezhető. A harmadik csoportba a monostornak nevezett jelentősebb, körül épült templomokat soroljuk.

The medieval history of the Order has been preserved for us in deeds and charters, and not much else. The oldest extant source in Hungary, known as the Várad Regestrum, provides a record of ordeals and legal transactions made between 1208 and 1235 at the certified venue of the chapter, and it talks about several abbots. King Andrew II's charter from 1233, another early source, established the rate of salt duty payable to the crown by the church. Further invaluable relics include various buildings, stone carvings, and archeological finds unearthed in the vicinity.

The first Benedictine monks to arrive in Hungary were invited by reigning Prince Géza. The monastery they founded in Pannonhalma, in 996, became the first abbey in the country. Initially, the monks concentrated on missionary work. Some time later, King Stephen, the founder of the Hungarian state, endowed a string of further abbeys in Transdanubia, the region west of the Danube River, which had a higher population density than the eastern parts of the country (as it does today). His example was followed by several kings. The 11th and 12th centuries thus marked the halcyon days of Benedictine tenure in Hungary.

The Mongolian Invasion ravaged most of the monasteries, and the vestiges were often seized by different religious orders. The history of Benedictine monks entered a phase of vicissitudes, and the number of monasteries dwindled.

In 1500, Máté Tolnai succeeded to the abbacy of Pannonhalma, and later assumed the title of "Arch Abbot" with the approval of Ulászló II. His reforms, however, were snipped in the bud by the invasion of the Ottoman forces. In 1586, the last remaining monks evacuated from Pannonhalma, and Benedictine life in Hungary went into dormancy for decades to come.

Monasteries in Hungary can be divided into three groups. The first comprises those—67 in number—that are known with certainty, on the evidence of written records, to have belonged to the Benedictine Order. The second set, of 37 monasteries, includes those not explicitly assigned to any single monastic order. Often referred to as "abbot-headed monasteries," these can only be surmised to have been Benedictine in organization and conviction. The third group actually consists of major churches built of stone; these are also often called "monasteries" in Hungarian.

Bencés apátságok és monostoros helyek a középkori Magyarországon
Benedictine abbeys and monasteries in Medieval Hungary

Tihany
Tihany

Bakonybél
Bakonybél

